

**AVRUPA'DA BİRLİK VE
BÜTÜNLEŞME HAREKETLERİ (II)
(1957 – 1986)**

**Yrd. Doç. Dr. Yalçın ALGANER*
Müzeyyen Özlem ÇETİN****

Özet

Yüzyıllar öncesinde başlamış olan Avrupa'da birlik ve bütünleşme hareketleri, ancak 1950'li yıllara gelindiğinde kurumsal bir nitelik kazanabilmiştir. 1950'lerden sonra, Avrupa bütünleşmesi istikrarlı ve sürekli adımlarla sürdürülmüştür. Bu makalede, Roma Antlaşması (1957) ile Avrupa Tek Senedi (1986) arasındaki dönem incelenmektedir. Söz konusu dönemde Avrupa, Ortak Pazar hedefine yönelmiştir. Bu aralıkta, Avrupa üç genişleme yaşamış ve ekonomik birliğin kurulması yolunda önemli adımlar atmıştır. 1990'lı yıllara gelindiğinde Avrupa, "Avrupa Birliği"ni oluşturma yolundaki hazırlıklarını tamamlamıştır. Bundan sonra, daha da önemli adımlar atma zamanı ve aşaması gelmiştir..

Anahtar Kelimeler: Roma Antlaşması, Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), Kurumlar ve Organlar, Ortak Pazar, Birleşme Antlaşması, Avrupa Topluluğu (AT), Avrupa Para Sistemi (APS), Ekonomik ve Parasal Birlik (EPB), Avrupa Tek Senedi (ATS)

**UNION AND INTEGRATION MOVEMENTS IN EUROPE (PART II)
(1957 – 1986)**

Abstract

Union and integration movements in Europe, which started centuries ago, achieved an institutional quality in 1950's. European integration, has been continued stable and continuous steps since 1950's. In this article, a particular period, which is between Treaty of Rome (1957) and The Single European Act (1986), is explored. In this

* Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F., Maliye Bölümü Öğretim Üyesi

E-posta: yalganer@marmara.edu.tr

** Marmara Üniversitesi, S.B.E. Maliye Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

E-posta: mozlemcetin@mynet.com

period, Europe turned towards to a target of Common Market. In this term, Europe had three enlargements and took important steps to establish the monetary union. Europe, completed the preparations to establish the "European Union" in 1990's. After that, the time to take more important steps, came.

Key Words: *Treaty of Rome, European Economic Community (EEC), Institutions and Bodies, Common Market, Merger Treaty, European Communities (EC), European Monetary System (EMS), Economic and Monetary Union (EMU), Single European Act (SEA)*

1. Giriş

Yüzyıllar öncesine dayanan Avrupa'da bütünleşme hareketleri, ancak XX. yüzyıla gelindiğinde, gerçek anlamda sonuç vermeye başlamıştır. Avrupa bütünleşmesi, Avrupa için artık geri dönülemez bir yol haline gelmiştir. Bu amaca ulaşabilmek için kararlı ve sürekli adımlarını, 1951 yılında imzalanan Paris Antlaşması (Paris Treaty) ile atmaya başlamıştır. Bu önemli başlangıç adımından altı yıl sonra ise, nihai amaç olan bütünleşmenin daha ileri bir adımı olarak, 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşması (Treaty of Rome), Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) (European Economic Community – EEC, Communauté Economique Européenne - CEE)'nu Kuran Antlaşma olarak imzalanmıştır.

Roma Antlaşması ile oluşturulan AET, Avrupa bütünleşmesinin en önemli kurumu olmuştur. AET ile birlikte, Avrupa bütünleşmesinin amaçları ve kurumsal altyapısı da belirlenmiştir. 1950'li yıllar ekonomik büyüme ve askeri güç bağlamında oldukça önemli görülmekteydi. Bunun sonucunda Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) (European Coal and Steel Community – ECSC, Communauté Européenne de Charbon et d'Acier - CECA) üyesi altı ülke –literatürde Altılar olarak da anılmaktadır- (Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg), bu birlikteliklerini diğer başka alanlara da taşımak istemişlerdir. Altılar buradan hareketle, 1955 yılında Messina Konferansını düzenlemişlerdir. Bu konferansın ardından da 1957 yılında, AET'yi ve Euratom (European Atomic Energy Community) Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET)'nu oluşturmuşlardır.

Altılar, bütünleşme projesinin en somut adımı olarak Gümrük Birliği (GB) (Customs Union – CU)'ni oluşturma çabası içerisine girmişler ve 1968 yılında da GB'yi tesis etmeyi başarmışlardır. 1960'lı yıllar ayrıca Ortak Tarım Politikası (OTP) (Common Agricultural Policy – CAP)'ni geliştirme yönünde önemli adımların atıldığı bir dönem olmuştur.

1965 yılında imzalanan Birleşme Antlaşması (Füzyon Antlaşması; Merger Treaty) ile bütün Topluluklar için tek bir Konsey ve tek bir Komisyon oluşturulmuştur. Böylece, Avrupa Toplulukları (AT) (European Communities – EC), kurumsal ve ekonomik yapılarını sağlamlaştırmaya ve ekonomik bütünleşme yolunda önemli adımlar atmaya başlamışlardır.

1970'li yıllar, AT için, Ekonomik ve Parasal Birliğin (EPB) (European Monetary Union - EMU) oluşumuna dair büyük çabaların gösterildiği bir dönem olmuştur. 1969 yılındaki Hague Zirvesi (Lahey Summit - Hague Summit) ile bu konuda başlatılan

çalışmalar, 1970 yılında tamamlanan Werner Raporu ile sonuç vermiştir. 1971 yılında, Avrupa’da yaşanan ekonomik sorunlar nedeniyle çalışmalar ve ilerlemeler kısa bir süre kesintiye uğramışsa da, hiç bir zaman tamamen sona erme aşamasına da getirilmemiştir. Bu yoğun çalışmalar, ısrarla sürdürülmüş ve Avrupa Para Sistemi (APS) (European Monetary System – EMS) nihayet, 1979 tarihinde oluşturulmuştur. Yaklaşık yirmi yıl süren APS, genelde başarısız bir deneyim olarak kabul edilmekle birlikte, daha sonraki EPB oluşturma çalışmalarına önemli katkıları olduğunu da belirtmek isteriz.

Avrupa bütünleşmesinin bir gereği olarak, genişlemenin, yani yeni üye devlet katılımlarının gerçekleştirilmesi de önemli ve hatta kaçınılmaz addedilmektedir. Bu anlamda 1970’li ve 1980’li yıllar, Avrupa genişlemesi için önemli tarihler olarak kabul edilmektedir. 1973 yılında İngiltere, Danimarka, İrlanda, 1981 yılında Yunanistan, 1986 yılında İspanya ve Portekiz’in katılımları ile AT’nin üye sayısı 12’ye yükselmiştir. Böylece, ekonomik ve siyasal bütünleşme, birbirlerine paralel platformlarda sürdürülmeye çalışılmış ve bunda da başarılı olunmuştur.

1986 tarihinde imzalanan Avrupa Tek Senedi (ATS) (The Single European Act - SEA) ise, bugünkü Avrupa Birliği (AB) (European Union – EU)’nin en önemli temel kurucu antlaşmalarından biri olarak kabul edilmektedir. AT’yi kuran antlaşmalar üzerinde değişiklikler oluşturan hüküm ve maddeler içeren ATS, bunun yanında, dış politika alanında üye devletler arasında işbirliği öngören önemli hükümleri de içermektedir.

AT, 1951 yılından başlamak kaydıyla, 1992 yılında imzalanan Avrupa Birliği Antlaşması (Treaty of European Union - Maastricht Antlaşması – Maastricht Treaty)’na kadar geçen süre içerisinde, ekonomik ve siyasal bütünleşme adına çok önemli ve hassas aşamalar kaydetmiştir. Özellikle bu önemli yapısal değişikliklerin ve düzenlemelerin yapılageldiği ve yürürlüğe sokulduğu söz konusu dönem içerisinde gerçekleştirilen değişiklikler, bugünkü AB’nin temellerini atan gelişmeler olarak değerlendirilmektedir.

2. Avrupa Bütünleşmesinin Önemli Adımları

Avrupa Kömür Çelik Topluluğu’nun (AKÇT) (European Coal and Steel Community – ECSC, Communauté Européenne de Charbon et d’Acier - CECA) 1951’de kurulmasının ardından, Avrupa’da yüzyıllar öncesinde ortaya atılmış olan birlik ve bütünleşmenin çatısının da kurulmasına nihayet ve bu kez kurumsal olarak başlanmıştır. Altılar, (Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg) 1951 Paris Antlaşması ile sağladıkları bütünleşmeyi, ekonomik alanda da gerçekleştirmeyi arzu ettiklerinden bu amaca yönelik olarak yeni bir antlaşmanın hazırlıklarına başlamışlardı bile...

AKÇT’nin kurulmasının ardından, Avrupa’daki ekonomik kuruluşlar, belirli bir dönem için de olsa iki blok halinde hareket etmeye başlamışlardır. Bir tarafta, İngiltere’nin önderliğinde ve uluslararası niteliğe sahip OEEC (Organisation for European Economic Co-operation) gibi kuruluşlar, diğer tarafta ise, altı devletin önderliğini yaptığı 1951 yılında imzalanan Paris Antlaşması ile resmen yürürlüğe giren AKÇT gibi uluslarüstü yetkiye sahip kuruluşlar bulunmaktaydı. AKÇT, kabul etmek gerekir ki, Avrupa bütünleşmesinde oldukça önemli bir ilk adım oluşturmuştur. Daha sonraki yıllarda Avrupa’nın bütünleşmesinde yeni bir girişimin gerekliliği hissedilmiştir. Bu konudaki ilk öneri, Hollanda Dışişleri Bakanı Johan (Jan) Willem Beyen’den gelmiştir. Beyen, 1955 yılında

ortaya attığı öneride (Beyen Planı – The Beyen Plan¹), Avrupa uluslar topluluğunun kapsamlı ve uluslarüstü bir bütünleşmeye gitmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu oluşuma, “Benelüks Memorandumu” (Benelux Memorandum, 1955) adı verilmiştir. 1955 yılında, Messina’daki toplantıda Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) (European Economic Community – EEC, Communauté Economique Européenne - CEE) ile Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET)’nin (European Atomic Energy Community - Euratom) dayanacağı genel ilkeler saptanmıştır. Ayrıca, bu toplulukların kuruluş yöntemlerini saptamak üzere bir komite oluşturulmuştur. Bu komitenin hazırladığı rapor, eski Belçika Dış İşleri Bakanı, Paul-Henri Spaak’ın adıyla Spaak Raporu olarak anılmaktadır (Spaak Report²). Rapor, Spaak Komitesi tarafından, Paul-Henri Spaak başkanlığında 1956 yılında AKÇT’nin altı hükümetine sunulmuştur.

Spaak Raporu’nun hedefleri, ortak pazarın kurulması, tarım politikası merkezli gümrük birliğinin oluşturulması, emeğin serbest dolaşımı, parasal politikalarda işbirliği, işini kaybedenlere tazminat ödenmesi, yoksul bölgeler için yatırım fonlarının oluşturulmasıdır. Dışişleri Bakanları, Mayıs 1956 tarihinde Venedik’te, Spaak Raporu’nu görüşmek üzere biraraya gelmişlerdir. Görüşmeler, oldukça zorlu geçmiştir. Üye ülkelerin çoğu Ortak Pazar önerisini desteklerken, Euratom önerisini desteklememişlerdir. Fransa ise, Ortak Pazar önerisine karşı çıkarken, Euratom önerisini desteklemiştir. Ancak sonuçta, dışişleri bakanları, Ortak Pazarı ve Euratom’u kurmaya yönelik hükümetlerarası konferansı başlatma kararına olumlu bakmaya başlamışlardır³.

2.1. Avrupa Ekonomik Topluluğu (European Economic Community - EEC)’nu Kuran Antlaşma, Roma Antlaşması (Treaty of Rome) 1957

Bütün bu görüşmelerin ardından, AET ile Euratom’u kuran antlaşmalar, 25 Mart 1957’de Roma’da imzalanmıştır. Altı ülkenin anayasalarında, güçlerini uluslarüstü organlara transfer etmelerini kapsayan bir ortaklığa katılımlarına izin veren hazırlıklar zaten önceden yapılmış idi. Roma Antlaşması’na (Treaty of Rome) Temmuz 1957’de Almanya, Fransa, İtalya Parlamentoları, tarafından gerekli onay verilmiştir. Belçika, Lüksemburg Parlamentoları Kasım ayında, Hollanda Parlamentosu ise, Aralık ayının başında onaylamışlardır. 1 Ocak 1958 tarihinde, Antlaşma yürürlüğe girmiştir⁴.

Euratom Antlaşması’nın girişinde, Avrupa bütünleşmesine dair iki anahtar kelime bulunmaktadır. Bunlar barış ve refahtır. Ancak AET Antlaşması’nda, sadece barıştan ve refahtan değil, aynı zamanda AET’nin genişlemesinden de söz edilmektedir. AET

¹ Beyen Planı ile ilgili daha ayrıntılı bilgiye, The Beyen Plan, <http://www.ena.lu/europe/european-revival-rome-treaties/beyen-plan.htm> kaynağından ulaşılabilir.

² Spaak Raporu ile ilgili daha ayrıntılı bilgiye, The Brussels Report on the General Common Market, http://aei.pitt.edu/995/01/Spaak_report.pdf kaynağından ulaşılabilir.

³ Desmond Dinan, **A History of European Union**, Hampshire, Palgrave Macmillan, 2004, s. 69, 70.

(Çalışmada, orijinalinden yararlandığımız A History of European Union adlı kitabın, Tükçe tercümesi bulunmaktadır. Desmond Dinan, **Avrupa Birliği Tarihi**, Çev. Hale Akay, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2008.)

⁴ E. Damsgaard Hansen, **European Economic History**, Denmark, Copenhagen Bussines School, 2001, s. 377.

Antlaşması, Euratom'a göre, daha önemli bir konuma ve etkiye sahip olduğundan, Roma Antlaşması denildiğinde AET Antlaşması anlaşılmaktadır. Akıl karıştırıcı gümrük tarifeleri listeleri, Antlaşma'da büyük bir yer işgal etmektedir. Ayrıca, diğer ekler de Antlaşma'nın ana maddelerinden daha fazla sayfadan oluşmaktadır. Antlaşma, gümrük birliği, ortak ticaret politikası, ortak taşıma politikası, sınırlı para politikası ortaklıkları ve makroekonomik politikalarının kontrolü ile ilgili maddeler içermeye yöneliktir. Avrupa Sosyal Fonu (European Social Fund)'nun kurulması ile açıklanan sosyal politika maddesi de, işçilere yeniden eğitim ve diğer yardımlar konusunda katkılarda bulunmaktadır. Antlaşma ile aynı zamanda, Avrupa Yatırım Bankası (European Investment Bank) kurulmuştur. Avrupa Yatırım Bankası, bölgesel kalkınma ve diğer modernleştirme projeleri için ucuz kredi vermeyi amaçlamaktadır. Antlaşma'nın emeğin, hizmetlerin, sermayenin serbest dolaşımı hakkındaki maddeleri, ortak pazarın teorik ifadesi ve politik uygulanabilirliği arasındaki tansiyonu yansıtmayı önermektedir⁵.

Roma Antlaşması, altı bölüm, iki ek ve üç protokolden oluşmaktadır. Toplam 248 maddeden oluşan Antlaşma'nın ilk 240 maddesi ana maddeleridir. Daha sonraki altı madde (241-246. maddeler), kurumların oluşturulması ile ilgili maddeler, diğer iki madde ise, geçici maddelerdir⁶.

Birinci bölümde, AET'nin ortak pazar, gümrük birliği ve ortak politikalar yoluyla oluşturulacağı vurgulanmaktadır. İkinci bölüm, Topluluğun kuruluşunu içermektedir. Bu bölüm sırasıyla dört başlıktan oluşmaktadır. Bu başlıklar, malların serbest dolaşımı; tarım; kişilerin, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımı; ve son olarak taşımacılık şeklindedir. Üçüncü bölümde, Topluluk politikaları düzenlenmektedir. Bu bölümde, dört başlığa yer verilmektedir. Bunlar, ortak kurallar, ekonomi politikası, sosyal politika ve Avrupa Yatırım Bankası'dır. Dördüncü bölüm, deniz aşırı ülkeler ve topraklarla işbirliği konusunu içermektedir. Beşinci bölümde, Topluluk kurumlarına yer verilmektedir. Bir başlık kurumsal maddeler ve diğeri malî maddelere ilgilidir. Antlaşma'nın son bölümünde ise, genel ve sonuç hükümlerine yer verilmektedir⁷.

Roma Antlaşması ile genel olarak ekonomik düzenlemelere yer verilmekte ve Topluluğun kurumsal alt yapısı tarif edilmektedir. Buna göre, piyasa ekonomisinin etkinleştirilmesi başlıca hedeftir. Fiyat oluşumu kavramı oldukça geniş bir kavram olup, sadece malları değil, hizmetleri ve üretim faktörlerini de kapsamaktadır. Fiyat oluşumunda etkinliğin sağlanması, malların, emeğin, sermayenin ve hizmetlerin (dört temel özgürlük), serbest dolaşımı konusunda da etkinliğin sağlanmasında yardımcı olacaktır. Ekonomik etkinlik kavramı ile ulaşılmak istenen ise, kaynakların optimal kullanımı ve üretimin optimal seviyede gerçekleştirilmesidir⁸.

Roma Antlaşması'nın Topluluk kurumlarına verdiği esas görev, üye devletler arasında bir ortak pazar oluşturmaktır. Bu da, üye devletler arasında ticaretin önündeki engellerin kaldırılması, üçüncü ülkelere karşı ortak dış gümrük tarifesi uygulanması ve dört

⁵ Dinan, a.g.k., s. 76, 77.

⁶ Office for Official Publications of the European Communities, **Treaties Establishing The European Communities (Abridged Edition)**, Luxembourg, 1987, s. 115-383.

⁷ Treaty Establishing the European Economic Community, EEC Treaty – Original Text (Non-Consolidated Version), <http://europa.eu/cgi-bin/etal.pl> Erişim Tarihi (06.04.2008).

⁸ Hansen, a.g.k., s. 379.

temel özgürlüğün ortak politikalarla hayata geçirilmesi ile mümkün olabilecektir. Antlaşma'nın girişinde, üye devletlerin Avrupa halkları arasında daha yakın bir birliğin temellerini atmaya kararlı olduklarını ilan etmelerine rağmen, Antlaşma'nın kendisi bir ortak pazar senedi niteliğindedir⁹.

2.2. Avrupa Kurumları

AET, çok uluslu bir bütünleşme olarak ortaya çıktığından, bunun kurallarına uygun olarak, üye devletlerin yöneticileri sahneyi hükümetleri ve/veya halkları tarafından atanan aktörlere bırakırlar. Avrupa bütünleşmesinin bu anlamda, baş aktörleri Topluluğun beş kurumsal organıdır. Bu organların görevleri, AET Antlaşması'nın 189-248. maddelerinde belirtmiştir.

Topluluğun beş kurumsal organı, Avrupa Parlamentosu (The European Parliament), Avrupa Birliği Konseyi (The Council of the European Union), Avrupa Komisyonu (The European Commission) Adalet Divanı (Court of Justice), Sayıştay (Court of Auditors) şeklindedir.

Bu kurumsal organların yanında, çeşitli görevleri yerine getiren başka organlar da bulunmaktadır. Söz konusu organlar, yerine getirdikleri görevleri itibarıyla şu şekilde sınıflandırılmaktadır¹⁰:

Danışma Organları (Consultative Bodies): Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesi (European Economic and Social Committee) ve Bölgeler Komitesi (Committee of the Regions)

Finansal Organlar (Financial Bodies): Avrupa Yatırım Bankası (European Investment Bank - EIB), Avrupa Yatırım Fonu (European Investment Fund – EIF), Avrupa Merkez Bankası (European Central Bank- ECB)

Kurumlararası Organlar (Interinstitutional Bodies): Avrupa Topluluğu Resmi Yayınlar Ofisi (Office for Official Publications of the European Communities), Avrupa Personel Seçme Ofisi (European Personnel Selection Office - EPSO), Avrupa Yönetim Okulu (European Administrative School -EAS)

Diğer Uzmanlaşmış Organlar (Other Specialised Bodies): Avrupa Ombudsmanlığı (European Ombudsman), Avrupa Veri Koruma Denetmeni (European Data Protection Supervisor)

Yerel Organlar (Decentralised Bodies - Agencies): Bu organlar, AB üyesi devletlerin ve onların vatandaşlarının hayatlarını kolaylaştırmak için kurulmuştur. Bu yerel organlarla, coğrafi genişleme sonucunda ortaya çıkan bazı sorunlara çözüm bulunması amaçlanmaktadır.

⁹ Nicholas Moussis, **Avrupa Birliği Politikaları Rehberi**, Çev. Ahmet Fethi, İstanbul, Mega Press, 2004, s. 27.

¹⁰ European Union Institutions and Other Bodies, http://europa.eu/institutions/index_en.htm, Erişim Tarihi (14.04.2008).

Avrupa Topluluğu (AT)'nin kurumsal organları ile ilgili ayrıntılı açıklamalara başlamadan önce, genelde Avrupa Birliği Konseyi ile karıştırılan Avrupa Konseyi (Council of Europe) hakkında da kısa bilgi vermek isteriz. Şöyle ki:

Avrupa Konseyi (Council of Europe): “Avrupa Konseyi'nin amacı, üyeleri arasında büyük bir birlikteliği sağlamaktır.” Avrupa Konseyi, 1949 yılında kurulmuştur ve halen 47 üyesi bulunmaktadır. Avrupa Konseyi'nin merkezi, Strazburg'dadır. Amaçlarını özet olarak şu şekilde sıralayabiliriz¹¹:

- İnsan haklarını korumak, çoğulcu demokrasi ve hukuk kurallarının uygulanmasını sağlamak,
- Avrupa'nın kültürel özdeşlik ve farklılıklarıyla gelişimini sağlamak,
- Avrupalı toplumların karşılaştıkları sorunlara ortak çözümler üretmek,
- Avrupa'nın politik, yasal, anayasal reformlarla desteklenen demokratik istikrarını sağlamlaştırmak.

Avrupa Konseyi, genelde, Konsey ya da Bakanlar Konseyi olarak da adlandırılan AB Konseyi ile karıştırılmaktadır. Avrupa Konseyi, Türkiye'nin de üyesi bulunduğu, daha geniş bir kuruluştur. Biz AB'nin kurumsal organlarından olan Konsey için AB Konseyi ifadesini kullanacağız.

Şimdi AT'nin kurumsal organlarını, oluşumlarını ve görevlerini ele alabiliriz ve ayrıntılı inceleyebiliriz.

2.2.1. Avrupa Parlamentosu (AP) (The European Parliament)¹²

Avrupa Parlamentosu (AP) üyeleri, AB vatandaşlarınca, onların tercihlerini temsil etmek amacıyla, seçilmektedir. AP'nin kökeni, 1950'lerdeki kurucu antlaşmalara dayanmaktadır. Üyeler, 1979 yılından beri, üye ülkelerin halklarının doğrudan genel oyla seçtikleri temsilcilerinden oluşmaktadır. Seçimler, her beş yılda bir tekrarlanır. AP, Birlik vatandaşlarının demokratik iradesini yansıtır. Şimdiki AP, 785 üyeye sahiptir. Üyelerin, yaklaşık üçte biri kadındır. Ocak 2007 tarihindeki seçimlerde, Hans-Gert Pöttering Parlamentosu Başkanı seçilmiştir. Prensipite, AP üye sayısı, gelecek dönem için (2009-2014) 736'yı geçmemelidir. Bulgaristan ve Romanya'nın üye olması ile birlikte, 2004-2009 dönemi için kabul edilen maksimum üye sayısı olan 732 geçici olarak aşılmıştır.

Tablo 2.1: 2009-2014 Parlamentosu Dönemi Sandalye Sayıları *

Belçika	22	Letonya	12
Bulgaristan	17	Lüksemburg	6
Ç. Cumhuriyeti	22	Macaristan	22

¹¹ About The Council of Europe, <http://www.coe.int/T/e/com/about%5Fcoe>, Erişim Tarihi (14.04.2008).

¹² The European Parliament, http://europa.eu/institutions/inst/parliament/index_en.htm, Erişim Tarihi (14.04.2008).

* Tablo 2.1'deki sıralama ülkelerin orijinal isimlerine göre alfabetik olarak yapılmıştır.

Danimarka	13	Malta	5
Almanya	99	Hollanda	25
Estonya	6	Avusturya	17
Yunanistan	22	Polonya	50
İspanya	50	Portekiz	22
Fransa	72	Romanya	33
İrlanda	12	Slovenya	7
İtalya	72	Slovakya	13
Kıbrıs	6	Finlandiya	13
Litvanya	8	İsveç	18
TOPLAM	736	İngiltere	72

Kaynak: The European Parliament,

http://europa.eu/institutions/inst/parliament/index_en.htm

Erişim Tarihi (14.04.2008).

AP'nin, Brüksel, Lüksemburg (Genel Sekreterlik) ve Strazburg olmak üzere üç merkezi bulunmaktadır. Parlamento'nun görevleri şöyle sıralanmaktadır:

- Avrupa kanunlarını kabul etmek. Konsey ile birlikte bu görevi yerine getirir. AP üyeleri, Avrupa hukukunun demokratik meşruluğunu garanti altına almak için vatandaşlar tarafından doğrudan seçilmektedir,
- AP'nin diğer kurumlar üzerinde, özellikle Komisyon üzerinde, demokratik denetimi bulunmaktadır. Komisyonerlerin atanmasında, onları kabul ya da reddetme gücüne sahiptir. Ayrıca, Komisyonu kınama hakkına sahiptir,
- AP, Konsey ile birlikte AB bütçesi üzerindeki otoriteyi paylaşır ve AB harcamalarını etkileyebilir. Bütçe prosedürünün sonunda, bütçeyi onaylar ya da reddeder.

2.2.2. Avrupa Birliği Konseyi (The Council of the European Union)¹³

AB Konseyi, AB'nin temel karar alıcı organıdır. AB Konseyi de AP gibi 1950'lerde kurucu antlaşmalarla oluşturulmuştur. AB Konseyi, üye ülkeleri temsil eder ve toplantılarda her AB ulusal hükümetinden bir bakan hazır bulunur. Hangi bakanın hazır bulunacağı, görüşülecek konuya bağlıdır. Dokuz değişik AB Konseyi şekli bulunmaktadır.

1. Genel İşler ve Dış İlişkiler (General Affairs and External Relations)
2. Ekonomik ve Mali İşler (Economic and Financial Affairs – ECOFIN)
3. Adalet ve İçişleri (Justice and Home Affairs)

4. İstihdam, Sosyal Politika, Sağlık ve Tüketici Hakları (Employment, Social Policy, Health and Consumer Affairs)

¹³ The Council of the European Union, http://europa.eu/institutions/inst/council/index_en.htm, Erişim Tarihi (14.04.2008).

-
5. Rekabet gücü (Competitiveness)
 6. Taşımacılık, Telekomünikasyon, ve Enerji (Transport, Telecommunication and Energy)
 7. Tarım ve Balıkçılık (Agriculture and Fisheries)
 8. Çevre (Environment)
 9. Eğitim, Gençlik ve Kültür (Education, Youth and Culture)

Coreper (Comité des Représentants Permanents – Permanent Representatives Committee) Daimi Temsilciler Komitesi: AB Konseyi'nin en önemli alt birimlerinden biriside Coreper'dir. Üye devletlerin her birinin Brüksel'de sürekli temsilcileri bulunmaktadır. Bu temsilciliklerin başında, her ülkenin büyük elçisi bulunmaktadır. Büyük elçiler, her hafta düzenlenen Coreper toplantısında biraraya gelmektedirler. Bu Komite'nin görevi, Konsey'in çalışmalarını hazırlamaktır. Tarım Özel Komitesi'nce ele alınan tarımsal konular bu hazırlıkların dışında tutulmaktadır.

Üye ülkelerin Bakan ve/veya Başbakanları Avrupa Komisyonu Başkanı ile yılda dört kez bir araya gelirler. Bu görüşmeler “Avrupa Konseyi” olarak tanımlanır. AB Konseyi'nin altı önemli sorumluluğu bulunmaktadır ve şöyle sıralanmaktadır:

- AP ile birlikte Avrupa kanunlarını onaylamak,
- Üye ülkelerin, ekonomi politikalarını koordine etmek,
- AB ve diğer ülkeler arasındaki uluslararası anlaşmaları ve organizasyonları karara bağlamak,
- AP ile birlikte AB bütçesini onaylamak,
- AB'nin Ortak Dış ve Güvenlik Politikasını geliştirmek,
- Ulusal mahkemeler ve polis gücü arasında koordinasyon sağlamak.

AB Konseyi başkanlığı dönüşümlü olarak altı ayda bir üye ülkeler arasında el değiştirmektedir. Başkanlık, Genel Sekreterlikçe temsil edilir. 2004 yılında Mr. Javier Solana AB Konseyi'nin Genel Sekreterliği'ne yeniden seçilmiştir. Solana, aynı zamanda, Ortak Dış ve Güvenlik Politikası Temsilcisidir. AB Konseyi'nde kararların alınmasında oylama yöntemi kullanılır. Çok nüfusa sahip ülkeler daha fazla oya sahiptir. Ortak Dış ve Güvenlik Politikası, vergileme, sığınma ve göç politikası konularında oy birliği geçerlidir. Bu alanlarda her üyenin veto yetkisi bulunmaktadır. Diğer alanlarda nitelikli çoğunluk oylama sistemi (qualified majority voting) geçerlidir.

Tablo 2.2: Konsey'deki Oy Dağılımı

Almanya, Fransa, İtalya, İngiltere	29
İspanya, Polonya	27
Romanya	14
Hollanda	13
Belçika, Ç. Cumhuriyeti, Yunanistan, Portekiz	12
Avusturya, Bulgaristan, İsveç	10
Danimarka, İrlanda, Letonya, Slovakya, Finlandiya	7
Kıbrıs, Estonya, Litvanya, Lüksemburg, Slovenya	4
Malta	3
TOPLAM	345

Kaynak: The Council of the European Union, http://europa.eu/institutions/inst/council/index_en.htm, Erişim Tarihi (14.04.2008).

AB Konseyi, üç sınıfta toplanmaktadır. Şöyle ki¹⁴:

1. Bakanlar Konseyi: Genelde anlaşılın ve kast edilen de bu Konsey türüdür. İstisnalar hariç olmak üzere, Konsey genel olarak dış işleri bakanları ile toplanır. Ancak, özel konulu toplantılara, bu kez konu ile ilgili hükümet üyesi katılabilir. Bir de Ecofin toplantıları vardır ki, bu toplantılar, tarım, ekonomi ve finans konuları bağlamında düzenlenen özel toplantılar olup, burada işlenecek, ele alınacak gündem konuları ile ilgili bakanlar katılmaktadır. Coreper'de bu türe bir örnek teşkil etmektedir.

2. Zirve (Summit – Sommet) : Devlet ve hükümet başkanları ile toplanır, Devlet ve Hükümet Başkanları Konseyi olarak isimlendirilir ama kısaca Zirve diye anılmaktadır.

3. Konsey Hükümetler Konferansı: Her üye ülkeden, bakan seviyesinde bir temsilci katılır.

Açıklamalardan anlaşılacağı üzere, Konsey, her üye ülke nezdinde bir temsilciden, dolayısıyla da halen 27 üyeden oluşmaktadır.

2.2.3. Avrupa Komisyonu (The European Commission)

Komisyon, ulusal hükümetlerden bağımsızdır. Görevi, AB'yi temsil etmektir. Her AB ülkesinden bir temsilci olmak üzere toplam 27 üyeden oluşmaktadır. Komisyon üyelerine (Members of the Commission), Komiser (Commissioner) denmektedir. AP ve Konsey'e göndermek için yeni Avrupa kanun önerilerini tasarlar. AB'nin yürütme

¹⁴ Gülören Tekinalp ve Ünal Tekinalp, **Avrupa Birliği Hukuku**, 2. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2000, s. 208.

organıdır. Komisyon da diğer organlar gibi 1950'lerde AB'nin kurucu antlaşmaları ile oluşturulmuştur. Yeni Komisyon altı ay süren seçimler sonucunda her beş yılda bir oluşturulur. Şimdiki Komisyon 31 Ekim 2009'a kadar görevini sürdürecektir. Başkanı, Portekizli José Manuel Barroso'dur. Komisyon'un merkezi Brüksel'dedir, ama Lüksemburg'da da ofisi vardır. Ayrıca, bütün AB ülkelerinde temsilcilikleri ve çoğu başkentte dünya üzerinde delegasyonları bulunmaktadır. Komisyon'un görevleri şunlardır¹⁵:

- Parlamentoya ve Konsey'e kanun önerisinde bulunmak,
- AB politikalarını ve bütçesini yönetmek ve uygulamak,
- Avrupa kanunlarını uygulamak (Adalet Divanı ile Birlikte),
- Uluslararası alanda AB'yi temsil etmek.

2.2.4. Adalet Divanı (The Court of Justice)

AKÇT Antlaşması ile birlikte, 1952 yılında oluşturulmuştur. Görevi, AB kanunlarını yorumlamak ve bütün ülkelerde aynı şekilde uygulanmasını sağlamaktır. Adalet Divanı'nda her üye ülkeden bir yargıç bulunmaktadır. Adalet Divanı'nın Başkanı, Vassillios Skouris'tir¹⁶.

2.2.5. Sayıştay (The European Court of Auditors)

1975'te kurulmuştur, merkezi Lüksemburg'tadır. Sayıştay'ın görevi, AB'nin ve AB'ye bağlı kurum ve kuruluşların harcamalarını inceleyerek bunların yasalara uygun yapıp yapılmadığını denetlemektir. Her üye ülkeden, Konsey tarafından altı yılda bir tekrarlanması gereken seçimlerle atanan bir üyesi bulunmaktadır. Ocak 2008 tarihinde, Portekizli Vitor Manuel de Silva Caldeira Başkan seçilmiştir. Sayıştay'ın görevini tam olarak yapabilmesi için diğer kurumlardan bağımsız olması, ancak onlarla yakın bir ilişki içinde olması gerekmektedir. Sayıştay, bir önceki yılın mali denetim raporlarını AP ve Konsey'e sunar. Sayıştay'ın yaklaşık 800 personeli bulunmaktadır. Sayıştay'ın kendi başına yasal gücü bulunmamaktadır. Usulsüzlük ya da yolsuzluk tespit ederse, Avrupa Yolsuzlukla Mücadele Ofisi (European Anti-Fraud Office – OLAF)'ne bildirmektedir¹⁷.

2.3. AET'nin Gümrük Birliği'ne Karşı Avrupa'da Geliştirilen Oluşum EFTA (European Free Trade Association – Avrupa Serbest Ticaret Birliği)

Avrupa'da ticari liberalizasyon, OEEC (Organisation for European Economic Co-operation) tarafından, ulus liberalizasyonu temelinde yönetilmekteydi. AET, bütün ticari engelleri kaldırarak bundan daha fazlasını amaçlamaktaydı. Fakat bu kez, Topluluk dışındaki ülkelere uygulanacak bir ayrımcılık söz konusudur. Altıların Topluluk üyesi

¹⁵ The European Commission, http://europa.eu/institutions/inst/comm/index_en.htm, Erişim Tarihi (14.04.2008).

¹⁶ The Court of Justice, http://europa.eu/institutions/inst/justice/index_en.htm, Erişim Tarihi (14.04.2008).

¹⁷ The European Court of Auditors, http://europa.eu/institutions/inst/auditors/index_en.htm, Erişim Tarihi (14.04.2008).

olmayan ülkelerden yapacakları ithalata ortak gümrük tarifesi uygulamayı kabul etmelerine karşılık, OEEC üyesi diğer 11 ülke bu sınırın dışında kalmıştır. Bu ayrımcılık ve dışarıda kalma kompleksi ve düşüncesi ile dışarıda kalan söz konusu 11 ülkenin 7'si, (Avusturya, Danimarka, Norveç, Portekiz, İsveç, İsviçre, İngiltere) 20 Kasım 1959'da, 3 Mayıs 1960 tarihinde yürürlüğe girecek olan antlaşmayı Stokholm'de imzalamak suretiyle, kendi gruplarını oluşturmuşlardır. Bu oluşumun adı, Avrupa Serbest Ticaret Birliği (European Free Trade Association EFTA)'dir¹⁸.

EFTA'nın kuruluşundaki temel nedenin, İngiltere ve Fransa arasında Avrupa'da gerçekleştirilecek yeni ekonomik bütünleşmenin derecesi konusunda ortaya çıkan görüş ayrılıkları olduğunu söyleyebiliriz. İngiltere, İngiliz Uluslar Topluluğu (Commonwealth) lideri durumunda bulunan ve topluluğa üye ülkeler ile önemli ticari, sosyal ve kültürel ilişkileri olan bir ülkedir. Bu nedenle İngiltere, Batı Avrupa'da, ortak pazar özelliği olmayan, daha az bağlayıcı ve serbest ticaret bölgesi ilkesine dayanan bir birleşmeden yana olmuştur. İngiltere, AET'nin kurulmasından sonraki dönemde, bütün Avrupa'yı kapsayacak bir serbest ticaret bölgesinin oluşturulmasını, buna da AET'nin tek birim, diğer ülkelerin de kendi başlarına katılmalarının Topluluğa önermiştir. Fransa, Avrupa'da sıkı işbirliğine dayalı bir birlik istediğinden ve de AET'deki liderlik konumunu kaybetmek istemediğinden bu teklifi kabul etmemiştir. Bunun üzerine İngiltere, AET'ye girmeyen ülkelerle birlikte EFTA'yı kurmuştur¹⁹.

Büyümeye başlayan AET, ilk döneminin büyük bir kısmını Brüksel'deki idari mekanizmasını kurmak ve bütünleşme programını geliştirmek için harcamıştır. Bütünleşme projesinin en somut adımları, Gümrük Birliği'nin (GB) (Customs Union - CU) tesis edilmesi için atılan adımlar olmuştur. Antlaşmaya göre, AET'nin iç tarifelerinin kaldırılması, herbiri dört yıldan yani toplam 12 yıldan oluşan üç aşamadan oluşmaktadır. Bu dönemler, ilk aşama olan Ocak 1958-Aralık 1961; ikinci aşama, Ocak 1962-Aralık 1965; ve üçüncü aşama Ocak 1966-Aralık 1969 şeklinde belirlenmiştir. 3 yıllık gecikme öngörülmüştür, çünkü maksimum liberalizasyon dönemi 15 yıl olarak düşünülmektedir²⁰. Tarifelerin kaldırılması, iki Konsey kararıyla daha da hızlanmış ve 1 Temmuz 1968'de planlanandan 18 ay önce tamamlanmıştır.²¹

GB'nin oluşumunun, global ekonomik konjonktür bağlamında, bir anlamda ekonomik refah dönemine denk geldiği söylenebilir. Bu durum, liberalizasyon sürecinin ekonomik ve politik maliyetlerinin büyük oranda daha az hissedilmesine neden olmuştur. Gerçekten, bu büyümenin altın çağı boyunca (1950-1973), Avrupa'da işsizlik oranı ortalama % 2,5'lere çekilmiştir ve gelirler de Fransa, Belçika ve Hollanda'da iki katı kadar, Almanya ve İtalya'da ise, üç katı kadar artmıştır. Yeni Ortak Dış Tarife (ODT) (Common External Tariff – CET) bütün AET üyeleri tarafından kabul edilmiştir. Yeni tarife, Altılar'ın AET öncesi tarifelerinin basit aritmetik ortalamasıdır. Bu durum, bir anlamda Fransa, İtalya'nın kendi dış tarifelerini düşüreceği ve Benelüks ülkelerinin kendi dış tarifelerini

¹⁸ Richard Baldwin and Charles Wyplosz, **The Economics of European Integration**, 2nd Edition, New York, McGraw-Hill Companies, 2006, s. 12.

¹⁹ S. Rıdvan Karluk, **Avrupa Birliği ve Türkiye**, 9. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2007, s. 11, 12.

²⁰ Baldwin, **a.g.k.**, s. 13.

²¹ Moussis, **a.g.k.**, s. 87.

yükselteceği anlamına gelmektedir. Almanya'nın tarifeleri, yaklaşık olarak başlangıçtaki ile aynı kalmıştır²².

Stokholm Uzlaşması (Stockholm Convention), yani EFTA'nın kurucu belgesi, EFTA ülkelerine, kendi aralarındaki tarifeleri kaldırılacağını vaat etmiştir. Fakat unutmamak gerekir ki, EFTA oluşumu ve amaçları itibarıyla bir serbest ticaret antlaşmasıdır ve alanı da bellidir. Bu alanın içinde de bir gümrük birliği alanı oluşumu yer almamıştır. Dolayısıyla, dış ticaret politikasında ortak karar alınması zorunlu değildir. Bu durum, İngiltere'ye kendi imtiyazlı tarifelerini sürdürme imkânı vermiş ve tarımsal ürün ticaretini, EFTA mevzuatı kapsamının dışında tutabilmiştir²³.

2.4. Ortak Tarım Politikası ve İngiltere'nin Üyelik Başvurusu

Fransa'nın ısrarı üzerine, Altılar, Ortak Tarım Politikası'nın (OTP) (Common Agricultural Policy – CAP) kurulması için gerekli maddeyi, Roma Antlaşması'na eklemek konusunda görüş birliğine varmışlardır. 1950'lerin sonlarında da Fransa söz konusu ulusal yardımlar sayesinde, tükettiğinden daha fazla üretim yapabilmıştır²⁴.

İngiltere'nin ekonomik pozisyonundaki değişiklikler, özellikle 1960-1961 yıllarında önem kazanmaya başlamıştır. İngiltere'nin Avrupa'ya ihracatı ilk defa İngiliz Uluslar Topluluğu ülkelerine yaptığı ihracatı aşmıştır. Bu eğilim, İngiliz endüstrilerinin Avrupa ile ekonomik bağlarının yükselmesine neden olmuştur. Ağustos 1961 tarihinde, İngiliz hükümeti, AET'ye tam üyelik için başvurmuştur. Görüşmelerin başlangıcında, İngiltere üç başlık olarak tasarısını sunmuştur. Bu üç başlık şu şekilde sıralanmaktadır²⁵:

1. İngiltere'nin, İngiliz Uluslar Topluluğu ile gelecekteki ilişkilerinde çözüme yönelik politikalar oluşturulması.
2. İngiltere'nin OTP'nin geleceği üzerinde yetki sahibi olması.
3. İngiltere'nin EFTA'daki ortakları ile olan mevcut serbest ticaret anlaşmalarının korunması.

İngiltere, yüzyıldan fazla bir süredir gıda maddelerine dünya piyasa fiyatlarıyla ulaşmaktaydı. OTP, çiftçiler için yüksek fiyatları garanti ettiğinden, İngiltere'nin gıda ithalatı için ödediği bedelin önemli ölçüde yükselmesi ihtimalini de beraberinde getirebilecektir. İngiltere, gıda maddelerinin net ithalatçısı olduğundan, ödemeler dengesi sorunu yaşadığı dönemlerde İngiltere'nin ticari koşullarında bozulma olacağı ihtimali belirlemiştir. Bu da İngiltere'nin işine hiç gelmemiştir. Ayrıca, gıda maddelerinin fiyatlarındaki muhtemel bir yükselme, İngiliz tüketicilerine doğrudan yansıtacağından, İngiltere'nin Topluluğa üye olması konusunda, kamuoyunda karşıt görüşler oluşabilecektir. En başından beri, İngiltere'nin Topluluğun federal görünüşü ile ilgili şüpheleri bulunmaktadır. Sorunlar, İngiliz Uluslar Topluluğu ile gelecekteki ilişkiler ve

²² Baldwin, **a.g.k.**, s. 13.

²³ Baldwin, **a.g.k.**, s. 13.

²⁴ Dinan, **a.g.k.**, s. 94.

²⁵ Hansen, **a.g.k.**, s. 415.

OTP gibi görünse de, asıl temel sorunun dış politika ve güvenlik konuları olduğu da bilinmekteydi²⁶.

Gümrük Birliği'nin normal süresi içinde tamamlanmış olmasına rağmen, Topluluk 1960'larda politik krizlerle ve 1970'lerde de ekonomik krizlerle karşı karşıya kalmıştır. 1950-1960 arasında, Avrupa ekonomileri oldukça iyi bir ekonomik performans sergilemişlerdir. Bazı ülkeler, Roma Antlaşması ile söz verdikleri bütünleşme ile ilgili olarak pişmanlık duymaya başlamışlardı. Ulusalçılık fikirlerini benimseyenlerin başında da Fransız Cumhurbaşkanı Charles de Gaulle gelmekteydi²⁷.

AET, birçok Avrupalı için Avrupa siyasal birliğinin temeli niteliğindeydi. Ancak, de Gaulle, üye devletlerin ulusal egemenliğini ortadan kaldıracak bir birliğe karşı çıkmaktaydı. De Gaulle, 1960 yılında verdiği bir demeçte, Avrupa bütünleşmesinin ulus-devlet temeline oturtulması gerektiğini vurgulamış ve karar verme ve bu kararları uygulama konularında uluslarüstü bir güce taraf olmadığını belirtmiştir. Temmuz 1965 tarihinde, EFTA'da aradığını bulamayan İngiltere'nin, AET'ye üyelik başvurusu da, böylesi politik karışıklıkların yaşandığı bir döneme denk gelmiştir. İngiltere'nin başvurusu AET üyelerinin çoğu tarafından olumlu karşılanmıştır. Almanya'da Alman-İngiliz ticaretinin genişliği dolayısıyla İngiltere'nin katılımını faydalı bulmuştur. Fransa ise, İngiltere'nin üyeliğine her zaman olduğu gibi karşı çıkmaktadır. Çünkü, de Gaulle, İngiltere'nin İngiliz Uluslar Topluluğu ve EFTA ile ticaretinin ve İngiliz tarımının, Fransa'nın ekonomik çıkarlarını zedeleyeceğini düşünmektedir. De Gaulle, İngiltere'nin ekonomik anlamda Avrupa ile bir bağlantısının bulunmadığını ve sömürgelerinden ucuz tarım ürünü ithal edip, içeride tarımcısına destek verdiğini öne sürerek, İngiltere'nin AET'ye girişini 1963 yılında veto etmiştir. De Gaulle, ayrıca İngiltere'nin AET'ye üye olmasıyla, Avrupa'nın yeniden ABD'nin koruyuculuğu ve denetimi altına girebileceğini iddia etmiştir²⁸.

1963 yılında gerçekleşen önemli bir diğer gelişme ise, Elysée Antlaşması'dır. Bu Antlaşma, Fransa Cumhurbaşkanı de Gaulle ve Almanya Başbakanı Konrad Adenauer arasında Elysée Sarayı'nda gerçekleştirilmiştir. Elysée Antlaşması ile, Fransız-Alman dostluğu kesinleştirilmiştir. AET üyesi diğer ülkeler ise, bu duruma Fransız-Alman ortaklığının Topluluk üzerinde hegemonya oluşturabileceği şüphesi ile yaklaşmaktaydılar²⁹.

Uluslarüstü bir ekonomik bütünleşme fikrine her zaman karşı olan de Gaulle, 1966 yılında, Komisyon'un, OTP'nin Topluluğun kendi öz kaynakları ile finansmanını sağlamak üzere yeni bir bütçe yapılandırılmasına gidilmesi konusundaki önerisine de itirazda bulunmuştur. Çünkü, Topluluğun özerk bir bütçe ile finanse edilmesi, Fransa'nın liderlik konumunu kaybedeceği anlamına gelebilecektir. Topluluğun diğer üyeleri ise bu öneriyi Fransa'ya karşı desteklemekteydiler. Fransa, bunun üzerine, karar alma sürecinin hiçbir aşamasına katılmamaya ve AET'den karar çıkmasını engelleme politikası izlemeye başlamıştır. Bu durum, "boş sandalye politikası" (empty chair policy) olarak isimlendirilmektedir. Bu krizin temel nedeni, AET'nin oylama prosedürü ve Fransa'nın buna itirazıdır. AET'de kararların alınmasında nitelikli çoğunluk ilkesi geçerliydi. De Gaulle, Fransa'nın karşı olduğu politikaların, nitelikli çoğunluk sistemi ile kabul

²⁶ Hansen, a.g.k., s. 415, 416.

²⁷ Baldwin, a.g.k., s. 16.

²⁸ Oral Sander, **Siyasi Tarih 1918-1994**, 15. Baskı, İstanbul, İmge Kitabevi, 2007, s. 349, 350.

²⁹ Dinan, a.g.k., s. 102.

edilebileceği gerekçesiyle, bu sisteme karşı çıkmaktaydı. Fransa'nın yürüttüğü bu politika, 1966 yılında düzenlenen Lüksemburg Uzlaşması (Luxembourg Compromise) ile sona ermiştir. Lüksemburg Uzlaşması ile ulaşılmak istenen, karar alma sürecinde oybirliği öngörülme dahi, bir ülkenin alınacak kararda yaşamsal çıkarı bulunduğunu iddia etmesi halinde oybirliği kuralı geçerli olacaktır. Bu karar, söz konusu ülkenin vetosunu kullanması halinde, kararın alınmasının engellenmesi sonucunu da beraberinde getiriyordu. Bu durum AET'nin karar alma yetkisini sınırlandırmaktaydı. Bu sorun 1973'teki genişleme hareketini de olumsuz yönde etkilemiştir³⁰.

1967 yılına gelindiğinde, İngiltere (Harold Wilson) üyelik için AET'ye tekrar başvurmuştur. Ancak İngiltere'nin başvurusu de Gaulle tarafından tekrar reddedilmiştir.

2.5. Birleşme Antlaşması (Merger Treaty – Füzyon Antlaşması) 1965

8 Nisan 1965 tarihinde imzalanan Birleşme Antlaşması, 1 Temmuz 1967 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Antlaşma ile, Avrupa Toplulukları'nın (AKÇT, AET, EURATOM) hepsi için tek Konsey ve tek Komisyon oluşturulmuştur. Bu zamana kadar, her bir Topluluk için üç Konsey ve üç Komisyon bulunmaktaydı. Bu Antlaşma'dan sonra üç Topluluk, Avrupa Toplulukları (AT) (European Communities – EC) (Communautés Européennes – CE) olarak anılmaya başlanmıştır³¹.

3. Ekonomik ve Parasal Birliğin (EPB) (European Monetary Union EMU)

Kurulması Yolunda Atılan Adımlar

3.1. 1970'li Yıllara Doğru Gelinirken Yaşanan Gelişmeler

1-2 Aralık 1969 tarihinde gerçekleştirilen, Hague Zirvesi (Hague Summit – Lahey Summit) (Devlet ve Hükümet Başkanları Zirvesi) bu dönemin önemli gelişmesi olmuştur. Hague Zirvesi'nden, AT'ye katılmak isteyen ülkelerle müzakerelerin açılması kararı çıkmıştır. Zirve'de alınan diğer önemli kararlar, ekonomik ve parasal birliğin oluşturulması ve Topluluğun “özkaynaklar” (own resources)'ının oluşturulması olmuştur³².

Zirve, EPB'nin oluşturulması konusunda önemli bir adım olarak gösterilmektedir. Hague Zirve'sinde, EPB'nin gerçekleştirilmesi kararının yanında daha güçlü kurumların oluşturulması ve daha güçlü politik bütünleşmenin sağlanması kararları da alınmıştır³³.

Hague Zirvesi'nin ardından Avrupa'da EPB'nin kurulması yönündeki girişimler de, hız kazanmıştır. AT, bu konuda kısa sürede bir sonuca ulaşmasa da, bu girişimler daha sonra oluşturulacak EPB'nin temellerini oluşturacaktır.

3.2. Ekonomik ve Parasal Birlik İhtiyacının Ortaya Çıkması

1960'ların sonlarında Avrupa'da ekonomik koşullar kötüye gitmeye başlamış ve akabinde de, 1970'lerin başında Bretton Woods Sistemi bozulmaya başlamıştır. Diğer

³⁰ Baldwin, **a.g.k.**, s. 16, 17.

³¹ P.S.R.F. Mathijssen, **European Union Law**, 7th Edition, London, Sweet&Maxwell, 1999, s. 15.

³² Mathijssen, **a.g.k.**, s. 16.

³³ Dinan, **a.g.k.**, s. 128, 129.

tarafтан, Ortak Pazar oluşumu da parasal birliği gerekli kılmaktaydı. Bu nedenlerle, Altılar EPB oluşturulmasının gereği konusunda fikir birliği etmişlerdir.

EPB'nin oluşturulmasının gereği olan bu sebeplere dair ayrıntılı açıklamalardan önce, Avrupa'da daha önceleri gerçekleştirilmeye çalışılmış olan parasal birlik girişimlerinden kısaca bahsetmek isteriz.

1871 yılında, yedi ayrı para birimi ile para basma yetkisi bulunan otuz üç bankaya sahip olan Almanya, aynı yılın sonunda altına dayalı tek bir parayı kabul etmiştir. 1838-1870 arasında, Ulusal İtalyan Birliği'nin kurulması ve 1893'de tek para uygulamasına geçilmesi, Avrupa'da ulusal düzeydeki siyasal ve ekonomik bütünleşme sürecini hızlandırmıştır. 1857'de denenen Avrursturya-Almanya Para Birliği girişimi, 1865'teki Latin Para Birliği, 1873'teki İskandinav Para Birliği de uluslararası düzeyde birer örnek oluşturmaktadırlar³⁴.

Ortak Pazar'ın başarılı bir şekilde işleyebilmesi için de tek paranın benimsenmesi gerekli görülmektedir. Ortak Pazar'daki ekonomik koşullar bir iç pazardaki ekonomik koşullara benzeyecekse, öncelikle kârlılık üzerindeki öngörülemeyen etkileriyle ticareti ve yatırımı zedeleyen kur ayarlamalarını ortadan kaldırmak gerekmektedir. Bunun için, Ortak Pazar'ın üye devletleri, ya kendi paralarının sabit paritelerle tam ve geri dönülemez konversiyonu konusunda anlaşacaklar, ya da daha da iyi bir alternatif olarak tek parayı benimseyeceklerdi. Tek para, tek Pazar içinde mal ve hizmet fiyatlarının karşılaştırılabilmesine olanak verebilmeleri açısından tabii ki çok uygun ve akılcıydı. Tek para ayrıca, dünyanın mübadele ve rezerv paralarından birisi olmakta ve Avrupalıların üçüncü ülkelerden yaptıkları ithalatın bedelini kendi paralarıyla ödemelerine olanak sağlamaktadır. Tek para, Ortak Pazar'ın işleyişini de kolaylaştırmaktadır. İstikrarlı bir makro-ekonomik ortam, ticareti besleyip, kaynak kullanımını iyileştirip, tasarrufu teşvik edip, büyümeyi artırarak sonunda daha fazla istihdam gerçekleşmesine vesile olabilecektir³⁵.

Roma Antlaşması, parasal birlik konusunda bir düzenleme öngörmemektedir. Çünkü, Antlaşma'nın öncelikli amacı, ortak Pazar oluşturmaktır. Bunun yanında, Antlaşma'nın hazırlandığı sırada, geçerli bulunan bir uluslararası para sistemi olan Bretton Woods Sistemi bulunmaktaydı.

1960'ların sonlarına doğru geldiğinde Avrupa'da önemli ekonomik sorunlar yaşanmaya başlanmış, enflasyon yükselmiş, bütçe açıkları ciddi olarak artmıştır.

3.3. Ekonomik ve Parasal Birliğin Kurulma Hazırlıkları

Bütün bu gelişmeler karşısında Avrupa, EPB konusunda etkili adımlar atılması gerektiğinin farkına varmıştır. Bu konudaki ilk sistematik adım, 1969 yılındaki Hague Zirvesi'nde atılmıştır. Söz konusu Zirve'de, EPB'nin oluşturulmasına yönelik bir adım olan I. Barre Planı ele alınmıştır. I. Barre Planı, 1968 para krizinin ardından, 12 Şubat 1969 tarihinde Fransa Başbakanı Raymond Barre başkanlığındaki bir komisyon tarafından Konsey'e sunulmuştur. I. Barre Raporu'nun ardından, parasal birliğe geçiş aşamalarının daha ayrıntılı olarak belirtildiği 1 Mart 1970 tarihli II. Barre Raporu yayınlanmıştır.

³⁴ Beril Dedeoğlu, **Adım Adım Avrupa Birliği**, İstanbul, Okumuş Adam Yayınları, 2006, s. 81, 82.

³⁵ Moussis, **a.g.k.**, s. 138, 139.

Hague Zirvesi'nin ardından, Avrupa'da bir para birliğinin kurulması için Barre Raporları esas alınarak bir çalışma başlatılmasına karar verilmiştir. 6 Mart 1970 tarihinde, Komisyon, Lüksemburg Başbakanı ve Maliye Bakanı Pierre Werner'in başkanlığında bir komisyon oluşturulmuştur. 8 Ekim 1970 tarihinde tamamlanan Rapor ile, 1980 yılına kadar aşamalı olarak gerçekleştirilecek ekonomik ve parasal bütünleşmenin programı açıklanmaktadır. Werner Raporu, şu temel ilkeleri içermektedir:

- Topluluk içinde, tek para birimi oluşturmak veya ulusal paralar arasındaki dalgalanmaya engel olacak şekilde bir döviz kuru birliği sağlamak ve tam konvertibiliteye geçmek,
- Topluluk içinde sermaye hareketlerine konulan sınırlandırmayı kaldırmak,
- Topluluk içi ve uluslararası para politikasını yürütecek bir merkez bankası kurmak ve ortak bir rezerv fonu oluşturmak,
- AP'ye karşı sorumlu olacak ve uygulanacak ekonomi politikalarını belirleyecek yeni bir organ oluşturmak.

Werner Raporu, ekonomik ve parasal birliğin 3 aşamalı bir plan dahilinde ve 10 yıl içinde gerçekleştirilmesini tasarlamıştır. Rapor ile hedeflenen, sermayenin dolaşımının liberalleştirilmesi, döviz kurlarının bir daha geri dönülemeyecek biçimde sabitlenmesi ve tek bir paranın ulusal paraların yerini almasının sağlanmasıdır. Raporda ayrıca, ekonomi politikalarının koordinasyonunun güçlendirilmesi ve ulusal bütçe politikaları konusunda temel ilkelerin belirlenmesi konularına da vurgu yapılmaktadır. Mart 1971'de, Werner Raporu'nda tavsiye edilen bazı temel hususlarda uzlaşma sağlanamamış olmasına rağmen, üye devletlerin tamamı, Ekonomik ve Parasal Birliğin 3 aşamada gerçekleştirilmesini ilke olarak onaylamışlardır. Bunun sonucunda, Ulusal paraların dalgalanma marjlarının daraltılmasını içeren birinci aşama, denemek üzere başlatılmıştır. Ancak Ağustos 1971 tarihinde, Bretton Woods Sistemi'nin çöküşü ve ABD dolarının dalgalanmaya bırakılmış olması, istikrarsızlığı da beraberinde getirmiştir. Bu nedenle, EPB projesi bir süreliğine duraksamıştır³⁶.

Bu kısa süreli duraklamanın ardından, 1972-1978 döneminde, "Tünel İçindeki Yılan" (Avrupa Para Yılanı) (The Snake in The Tunnel) sistemi devreye girmiştir. Bu sistemde, "tünel" Topluluk paralarının belli bir değişim marjı içinde, üçüncü ülke paralarına karşı bir kur izlemelerini, "yılan" da üye ülke paralarının birbirleri arasındaki kurların değişimini ifade etmektedir. 1972 yılındaki, Bale (Basel) Antlaşması ile, üye ülke paraları arasındaki değişim marjı, \pm yüzde 2,25 olarak belirlenmiştir. Dolara karşı dalgalanma marjı ise, Smithsonian Antlaşması ile, yüzde 4,5 olarak belirlenmiştir. Tünel İçindeki Yılan Sistemi, gerek sistemin içinden gerekse dışından kaynaklanan sebeplerle başarılı olamamıştır. Sistemin içinden kaynaklanan sebepler, üye ülkelerin ulusal ekonomik ve parasal politikaları arasında sıkı bir koordinasyonun bulunmayışı, döviz piyasalarına gerektiğinde müdahale edilmesi için üyelerin kullanabileceği döviz rezervlerinin bulunmayışı olarak sayılmaktadır. Sistemin dışından kaynaklanan sebepler ise, dalgalı döviz kuru sisteminin gerektiği gibi kontrol edilmediği taktirde enflasyon oluşturabilecek

³⁶ Ayşe Günay ve Ahmet Özen, "Avrupa Birliği'nde Mali Disiplinin Sağlanmasına Yönelik Maastricht Kriterlerinin Anayasal İktisat Perspektifinden Değerlendirilmesi", **Dokuz Eylül Üniversitesi SBE Dergisi**, C. 4, S. 2, 2002, s. 69.

bir mekanizma haline dönüşebilmesi, ABD'nin dolar arzını kendi ekonomik gereksinimlerine göre ayarlamasıdır³⁷.

1970'li yıllarda yaşanan en önemli gelişmelerden birisi de AT'nin ilk genişlemesini gerçekleştirmiş olmasıdır. Başvurusu daha önce iki kez reddedilen İngiltere'nin, üyelik yolu 1969'da de Gaulle'nin istifası ile açılmıştır. Müzakereler 1972 tarihinde tamamlanmış ve İngiltere Danimarka ve İrlanda ile birlikte, 1 Ocak 1973 tarihinde AT'ye katılmıştır. Norveç'de bu üç ülke ile birlikte müzakerelerini tamamlamıştır. Ancak Norveç halkı, 26 Eylül 1972 tarihinde yapılan ulusal halk oylamasında AT üyeliğini istemediğini belirtmiştir. Bu nedenle, Norveç'in AT'ye katılımı gerçekleşmemiştir.

3.4. Avrupa Para Sistemi APS (European Monetary System – EMS) 1979

Avrupa Para Sistemi APS, 1979 yılında, AT üyesi ülkeler arasında döviz kurlarının istikrarını sağlamak üzere kurulmuştur. Sistemin amacı, geliştirilmiş döviz kuru sisteminin, AT üyesi ülkelerin ekonomi politikalarında uygulama alanı bulabilmesidir³⁸.

APS, döviz kurlarındaki aşırı dalgalanmalar, yüksek enflasyon, artan dış ticaret ve cari işlemler dengesizlikleri, ekonomik büyümenin yavaşlaması ve ABD dolarının zayıflığı gibi sebeplerle ortaya çıkan ekonomik kargaşa ortamına bir tepki olarak oluşturulmuştur. O dönemde geçerli olan “dalgalı döviz kuru sistemi”nin oluşturduğu sorunları gidermek amacıyla, APS'de “sabit, ama ayarlanabilir döviz kuru sistemi” tercih edilmiştir. APS'nin amaçları şunlardır³⁹:

- Döviz kuru istikrarını teşvik etmek suretiyle Avrupa'da parasal istikrar alanı oluşturmak,
- Üye ülkelerin ulusal ekonomi ve para politikaları arasında daha fazla yakınlaşma sağlamak,
- Avrupa Para Birimi (European Currency Unit) ECU'yu teşvik etmek.

Sistem, başlıca şu üç mekanizmaya sahiptir⁴⁰:

Döviz Kuru Mekanizması: APS'nin temelini Döviz Kuru Mekanizması (Exchange Rate Mechanism – ERM)'dir. Bu sisteme göre, her üye ülkenin ulusal parasının başka ülke ulusal parası ile ECU karşısında bir “esas” fiyatı bir de “alt ve üst sınırları” söz konusudur. Üye ülkelerin paraları birbirleriyle bu sınırlar içinde serbestçe değiştirilebilmektedir. Topluluk içi döviz kurlarının ya da üyelerden birisinin parasının değişim fiyatı belirlenen sınırların dışına çıktığında ise, müdahale edilmektedir. Döviz Kuru Mekanizması'nda üye ülkelerin paraların birbirleriyle değişimindeki sınırlar, ikiye ayrılmaktadır. Dar bant içinde yer alan paralar, esas fiyatlarını yüzde + 2,25 düzeyinde, geniş bant içinde yer alan paralar ise yüzde + 6 oranında serbestçe değiştirebilmektedirler.

³⁷ Vural Fuat Savaş, **Çağımızın Deneyi Euro**, İstanbul, Siyasal Kitabevi, 1999, s. 12, 13.

³⁸ Miroslav N. Jovanovic, **The Economics of European Integration Limits and Prospects**, Great Britain, MPG Books Ltd, 2005, s. 21.

³⁹ Mircan Yıldız Tokatlıoğlu, **Avrupa Birliği'nde Maliye Politikası ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2004, s. 55, 56.

⁴⁰ Tokatlıoğlu, **a.g.k.**, s. 56-58.

Topluluğa yeni katılan ve/veya ekonomileri daha zayıf olan ülkeler geniş bant içinde, diğer ülkelerin paraları dar bant içinde yer almaktadır.

Avrupa Para Birimi (ECU): ECU, Topluluk üyesi ülkelerin paralarının ağırlıklı ortalamasından oluşan bir para birimidir. ECU sepetinde yer alan ülkelerin para birimlerinin ağırlıkları her ülkenin GSMH'sı, Topluluk ticaretindeki payı, ticaret dengesi gibi kriterler dikkate alınarak hesaplanmaktadır. 1 Ocak 1999'da AB'nin resmî parası olarak kabul edilen Euro, bu dönemden sonra ECU'nun yerini almıştır.

Kredi Mekanizması: Kredi mekanizması, üç araçtan oluşmaktadır. “Çok Kısa Vadeli Finansman” aracı, APS paraları ile döviz kurlarına müdahaleyi finanse etmek için, katılan merkez bankaları arasındaki karşılıklı kredi olanaklarıdır. “Kısa Vadeli Parasal Destek” aracı, önceden tahmin edilemeyen bazı gelişmeler nedeniyle, üye ülkelerin ödemeler bilançosunda ortaya çıkabilecek geçici açıkların finansmanında kullanılmak üzere oluşturulmuştur. “Orta Vadeli Mali Yardım”, ödemeler dengesi güçlüğü olan üye ülkelere destek sağlamak amacıyla kurulmuştur.

APS, 1979-1998 arasındaki dönemde yaklaşık yirmi yıl sürmüştür. 1979-1983 yıllarını kapsayan birinci dönemde, üye ülkeler döviz kurlarını sık sık değiştirmek zorunda kalmıştır. Bu dönem, sistemin en istikrarsız olduğu dönemdir. 1983-1987 yıllarını kapsayan ikinci dönemde, sistem birinci döneme göre daha istikrarlıdır. Bunda, üye ülkelerin enflasyonu düşürmek konusunda aldıkları tedbirler ve enflasyon oranlarının birbirine yaklaşması etkili olmuştur. 1987 sonrası kapsayan üçüncü dönemde ise, enflasyon oranları birbirine iyice yaklaşmış ve döviz kuru ayarlamalarına gerek kalmamıştır. 1992-1993 yıllarında ortaya çıkan kriz, enflasyon oranlarının birbirlerine yaklaşmasının sisteme güven duyulması için yeterli olmadığını göstermiştir. 1990'lı yılların başında ortaya çıkan sorunlar da, sistemin yıkılmasına sebep olmuştur. Bu sorunlar, Batı ve Doğu Almanya'nın 1989 yılında birleşmesi nedeniyle Alman para politikasının izleyeceği yön ve bu sıralarda ortaya çıkan ve bütün Avrupa'yı etkileyen ekonomik durgunluk⁴¹.

4. 1980'li Yıllarda Avrupa'da Yaşanan Gelişmeler

4.1. AT'nin İkinci ve Üçüncü Genişlemesi

1970'li yılların sonları, Avrupa için ekonomik bütünleşme çabalarının arttığı bir yıl olmuş ve APS oluşturulmuştur. Ancak, 1970'lerin sonları, genişleme anlamında da önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu gelişmeler sonucunda, AT 1980'lerde ikinci ve üçüncü genişlemesini gerçekleştirmiş ve üye ülke sayısını 12'ye çıkarmıştır.

12 Haziran 1975 tarihinde, Yunanistan AT'ye tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. Yunanistan ile katılım şartlarını ve düzenlemelerine dair Antlaşma, kanunları içeren Antlaşma, 28 Mayıs 1979 tarihinde imzalanmıştır. Bu Antlaşma, 28 Haziran 1979 tarihinde Yunanistan Parlamentosu tarafından onaylanmıştır ve Yunanistan 1 Ocak 1981 tarihinde, AT üyesi olmuştur. İkinci genişlemesini gerçekleştiren AT, 10 üyeli bir topluluk haline gelmiştir. 28 Mart 1977 tarihinde Portekiz ve 28 Temmuz 1977 tarihinde İspanya üyelik için başvurmuştur. Müzakereler, Portekiz ile 16 Ekim 1978 tarihinde, İspanya ile de

⁴¹ Savaş, a.g.k., s. 19, 20.

5 Şubat 1979 tarihinde başlamıştır. Müzakereler, 29-30 Mart 1985 yılında, Avrupa Konseyi'nde başarı ile sonuçlandırılmıştır. 1 Ocak 1986 tarihinde, Portekiz ve İspanya'nın da katılımıyla AT üçüncü genişlemesini gerçekleştirmiştir. Böylece AT'nin toplam üye sayısı 12'ye yükselmiştir.

4.2. Avrupa Tek Senedi (ATS) (The Single European Act - SEA) 1986

1980'lerin ortalarına gelindiğinde, AT üyesi ülkelerin neredeyse tamamı, daha ileri boyutta bir piyasa bütünleşmesini oluşturmak konusunda görüş birliği içerisindeydiler. Avrupa Komisyonu Başkanı Jacques Delors, EPB ve ortak savunma politikası gibi önemli amaçlara ulaşılması ile ilgilenmiştir. Delors, piyasa bütünleşmesi ile para birliği arasında, önemli bağlantıların bulunduğu da bilincindeydi. İç piyasa bütünleşmesi, daha ileri bir aşama olan EPB'ye ulaşabilmek için önemli bir adımdı. İç piyasa bütünleşmesinin tamamlanması, öncelikli amaçtır ve üye ülkeler, bu amaca nitelikli çoğunluk oylama sistemi olmadan ulaşamayacaklarının farkındadırlar. Bu konuda, gerekli kararların alınması için bir hükümetlerarası konferansın düzenlenmesine gerek duyulmuştur⁴².

Avrupa Tek Senedi (ATS), 17 Şubat 1986 tarihinde Lüksemburg'da dokuz üye ülke tarafından ve 28 Şubat 1986 tarihinde Danimarka, İtalya, Yunanistan tarafından imzalanmıştır. ATS, Roma Antlaşması üzerindeki ilk önemli değişikliğin yapıldığı bu Antlaşma, 1 Temmuz 1987 tarihinde yürürlüğe girmiştir. ATS ile ilgili çalışmalar, 19 Haziran 1983 tarihinde başlamıştır. ATS ile ilgili çalışmaların başlangıç noktası, Almanya Dış İşleri Bakanı Hans Dietrich Genscher'in tasarlamış olduğu plandır. Bunun ardından, İtalyan parlamenter Altiero Spinelli'nin teşviki ile Kurumsal İşler Parlamento Komisyonu, (Parliamentary Committee on Institutional Affairs) mevcut AT ile yer değiştirecek ve Avrupa Birliği (AB) (European Union – EU)'ni oluşturacak bir antlaşmanın taslağını hazırlamıştır. AP, bu taslak Antlaşmayı 14 Şubat 1984 tarihinde onaylamıştır. Bunun ardından, Dooge Komisyonu'nun Raporu ile, (The Dooge Committee's Report) Avrupa Konseyi, Avrupa Birliği Antlaşması'nı görüşmek üzere hükümetlerarası konferansa çağırılmıştır. Bu gelişmelerin ardından, ATS kurulma çalışmaları, Jacques Delors tarafından, 1985 yılında sunulan Beyaz Belge (White Paper) ile devam etmiş ve ATS 1986 yılında kabul edilmiştir⁴³.

ATS yapısı itibarıyla incelendiğinde, antlaşma metni, nihai senet ve muhtelif deklarasyon bölümlerinden oluşmaktadır. 34 maddeden oluşan antlaşma metni, dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ortak hükümler, ikinci bölümde, Avrupa Toplulukları'nı Kuran Antlaşma üzerinde değişiklik yapan maddeler, üçüncü bölümde, dış politika alanındaki Avrupa işbirliği ile ilgili Antlaşma maddeleri, dördüncü bölümde, genel ve sonuç maddeleri bulunmaktadır⁴⁴.

1 Temmuz 1987 tarihinde yürürlüğe giren ATS'nin en önemli amacı, üye ülkeler arasında daha yakın işbirliğinin sağlanması ve Ortak Pazar'ın gerçekleştirilmesidir.

⁴² Dinan, **a.g.k.**, s. 206, 207.

⁴³ The Single European Act, <http://europa.eu/cgi-bin/etal.pl> Erişim Tarihi (24.04.2008).

⁴⁴ Office for Official Publications of the European Communities, **a.g.k.**, s. 523-602.

ATS ile alınan kararlar kısaca şöyle özetlenebilir⁴⁵:

- İç Pazar, Aralık 1992 itibarıyla tamamlanacaktır. Böylece, malların, hizmetlerin, kişilerin ve sermayenin özgür dolaşımı garanti altına alınacaktır. Bu dolaşımın önündeki tüm fiziksel, teknik, ve mali engeller kaldırılacaktır,
- Daha önce Ortak Pazar meseleleri hakkında oybirliği ile alınan birçok karar artık nitelikli çoğunluk oyu (qualified majority voting) ile alınacaktır,
- AP, yasama yetkisini Konsey ile paylaşmaya başlayacaktır,
- Avrupa Siyasi İşbirliği (European Political Cooperation – EPC) resmileştirilmiştir. Buna göre, üye ülkeler dış politika ve güvenlik politikaları alanında işbirliği yapmayı taahhüt ediyorlardı.

ATS ile birlikte, AT siyasi ve ekonomik anlamda bütünleşmeyi gerçekleştirmek adına önemli bir adım atılmıştır. Bu Antlaşma ile birlikte, günümüz Avrupa Birliği'nin oluşum süreci de başlamıştır. ATS'nin açtığı bu yol, 7 Şubat 1992'de imzalanarak 1 Kasım 1993'te yürürlüğe giren Avrupa Birliği Antlaşması (Treaty of European Union) (Maastricht Antlaşması – Maastricht Treaty) ile sonuçlanacaktır.

5. Sonuç

AB, günümüzdeki nihai yapısını almadan önce, pek çok aşamalardan geçmiştir. Bu aşamalar dikkatle incelendiğinde, her birinin bir bütünün ve hatta bir planın ve projenin önemli parçaları oldukları anlaşılmaktadır. Diğer yandan söz konusu aşamalar, Avrupa'da oluşturulmak istenen birlik ve bütünleşme konusundaki istek ve kararlılığı da tüm açıklığıyla gözler önüne sermektedir.

1950'ler AT'nin kurumsal yapısının tam olarak gerçekleştirildiği yıllar olmuştur. Daha sonraki dönemlerde, bu yapı üzerinde de bazı önemli değişiklikler yapılmıştır. Kurumsal yapıda (AKÇT, AET, Euratom) üçlü mekanizmadan doğan karışıklık, 1965 yılında imzalanan Birleşme Antlaşması (Merger Treaty) ile giderilmiştir.

Avrupa, bu aşamalardan geçerken, her zaman ve her yerde olduğu gibi çeşitli karşıt görüşler de ortaya atılmıştır. Özellikle, 1960'lı yıllarda GB ve OTP ile ilgili kararların alınmasında yoğun tartışmalar yaşanmıştır. Fakat, AT üyesi ülkeler, bu anlaşmazlıkların hepsini aşamalar halinde ve zaman içinde çözerek, bütünleşme yolundaki ilerleyişlerini sürdürmeyi başarmışlardır.

1957 yılındaki Roma Antlaşması ile birlikte, Ortak Pazar'ın oluşturulması ve bunun ardından gelişen süreçte, özellikle 1970'li yıllarda EPB kurulması yolundaki çabalar, AT'nin öncelikle ekonomik bütünleşmeyi gerçekleştirmeye yönelik girişimlerde bulunmayı hedeflediğini ve programladığını göstermektedir. Ekonomik bütünleşme, AB oluşumunun merkezinde yer almaktadır. Avrupa ekonomileri, Avrupa'da yaşanan ekonomik krizlerden çok fazla etkilendikleri için, öncelikle ekonomik alandaki bütünleşmelerini tamamlamaya özen göstermişlerdir. AT'nin, ekonomik bütünleşme konusunda oldukça başarılı olduğunu

⁴⁵ M. Serdar Palabıyık ve Ali Yıldız, **Avrupa Birliği**, Ankara, ODTÜ Yayıncılık, 2007, s. 22, 23.

kabul etmeliyiz. Örneğin, GB'ye karşı girişim olarak oluşturulan EFTA (European Free Trade Association) AT'nin GB uygulamaları kadar etkili ve başarılı olamamıştır.

AT'de genişlemeye ilişkin oluşumlar ise, ancak 1973 yılında başlayabilmiştir. Burada da önemli tartışmalar söz konusu olmuş, ancak fazla uzun sürmemiştir. Avrupa bütünleşmesi, genişleyerek yoluna devam edebilmiştir.

1980'lere gelindiğinde de halen tam olarak oluşturulamamış EPB için, yeni adımlar atılmaya devam edilmiştir. 1979'da APS'nin oluşturulması, bu vizyonun doğruluğunun en önemli göstergesi olmuştur. Fakat, bu girişim, 1990'lı yıllarda Avrupa'da yaşanan olumsuz gelişmelerden etkilenerek beklendiği ve arzulandığı kadar başarılı olamamıştır. Bu girişim, daha sağlam bir EPB ihtiyacını ortaya çıkarmış ve 1990'lı yıllarda oluşturulacak EPB'ye temel teşkil etmiştir.

Avrupa bütünleşmesi, 1980'li yılların ortalarında, Avrupa Tek Senedi (ATS) fikri ışığında, çok önemli bir aşamayla ve oluşumla sürdürülmüştür. ATS, 12 üyeden oluşan AT'nin kendi içinde daha yakın bir işbirliği içerisine girmesine yönelik siyasi çabaların canlanmasına sebep olmuştur. 1986 yılında imzalanarak 1987 yılında yürürlüğe giren ATS'nin hedefi, mal, insan, hizmet ve sermayenin serbest dolaşımının önündeki son engellerin ortadan kaldırılacağı Ortak Pazar'ı adım adım 1992 yılına kadar gerçekleştirmektir.

1951-1987 arasındaki bu dönemi, günümüz AB'nin oluşumunun en önemli dönemi olarak kabul edebiliriz. Bu dönemde atılan adımlar, daha sonraki yıllardaki gelişmelerin altyapısını da oluşturacaktır. Avrupa bütünleşmesi, bundan sonraki dönemde de aynen sürmüş, 1990'ların sonlarında ise hem parasal birlik gerçekleştirilmiş ve hem de genişlemeler de hız kazanmıştır.

Günümüzde, AB 27 üyeli, oldukça geniş ve her bakımdan etkin bir birliktir. Üye sayısının bu kadar çok olmasının, bazı kararların alınmasında sorunlar yaşanmasına neden olmasına karşın, AB, bu tür sorunları geçmişte olduğu gibi gene belirli bir strateji ve plan dahilinde çözmeyi başaracağına inanmaktadır.

KAYNAKÇA

- About The Council of Europe, <http://www.coe.int/T/e/com/about%5Fcoe>, Erişim Tarihi (14.04.2008).
- BALDWIN, Richard and Charles Wyplosz. **The Economics of European Integration**, 2nd Edition, New York, McGraw-Hill Companies, 2006.
- DEDEOĞLU, Beril. **Adım Adım Avrupa Birliği**, İstanbul, Okumuş Adam Yayınları, 2006.
- DINAN, Desmond. **Europe Recast A History of European Union**, Hampshire, Palgrave Macmillian, 2004.
- European Union Institutions and Other Bodies, http://europa.eu/institutions/index_en.htm, Erişim Tarihi (14.04.2008).
- GÜNAY, Ayşe ve Ahmet Özen. “Avrupa Birliği’nde Mali Disiplinin Sağlanmasına Yönelik Maastricht Kriterlerinin Anayasal İktisat Perspektifinden Değerlendirilmesi”, **Dokuz Eylül Üniversitesi SBE Dergisi**, C. 4, S. 2, 2002, s. 66-82.
- HANSEN, E. Damsgaard. **European Economic History, From Mercantilism to Maastricht and Beyond**, Denmark, Copenhagen Bussines School Press, 2001.
- JOVANOVIC, Miroslav N. **The Economics of European Integration Limits and Prospects**, Great Britain, MPG Books Ltd, 2005.
- KARLUK, S. Rıdvan. **Avrupa Birliği ve Türkiye**, 9. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2007.
- MATHIJSEN, P.S.R.F. **European Union Law**, 7th Edition, London, Sweet & Maxwell, 1999.
- MOUSSIS, Nicholas. **Avrupa Birliği Politikaları Rehberi**, Çev. Ahmet Fethi, İstanbul, Mega Press, 2004.
- Office for Official Publications of the European Communities. **Treaties Establishing The European Communities (Abridged Edition)**, Luxembourg, 1987.
- PALABIYIK, M. Serdar ve Ali Yıldız. **Avrupa Birliği**, Ankara, ODTÜ Yayıncılık, 2007.
- SANDER, Oral. **Siyasi Tarih 1918-1994**, 15. Baskı, İstanbul, İmge Kitabevi, 2007.
- SAVAŞ, Vural F. **Çağımızın Deneyi Euro**, İstanbul, Siyasal Kitabevi, 1999.
- TEKİNALP, Gülören ve Ünal Tekinalp. **Avrupa Birliği Hukuku**, 2. Baskı, İstanbul, Beta Yayınları, 2000.

- The Council of the European Union, http://europa.eu/institutions/inst/council/index_en.htm, Erişim Tarihi (14.04.2008).
- The Court of Justice, http://europa.eu/institutions/inst/justice/index_en.htm, Erişim Tarihi (14.04.2008).
- The European Commission, http://europa.eu/institutions/inst/comm/index_en.htm, Erişim Tarihi (14.04.2008).
- The European Court of Auditors, http://europa.eu/institutions/inst/auditors/index_en.htm, Erişim Tarihi (14.04.2008).
- The European Parliament, http://europa.eu/institutions/inst/parliament/index_en.htm, Erişim Tarihi (14.04.2008).
- The Single European Act, <http://europa.eu/cgi-bin/etal.pl>, Erişim Tarihi (24.04.2008).
- TOKATLIOĞLU, Mircan Yıldız. **Avrupa Birliği'nde Maliye Politikası ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2004.
- Treaty Establishing The European Economic Community, EEC Treaty – Original Text (Non-Consolidated Version), <http://europa.eu/cgi-bin/etal.pl>, Erişim Tarihi (06.04.2008).